
ATITUDINEA SPECIALIȘTILOR FAȚĂ DE VIOLENȚA ÎMPOTRIVA COPIILOR AFLAȚI ÎN ÎNGRIJIRE INSTITUȚIONALĂ

Analiza rezultatelor la chestionarul on-line completat de specialiștii din
sistemul de protecție a copilului

PROIECTUL SASCA¹: Raport pentru România

UNIVERSITATEA BABES-BOLYAI, CLUJ-NAPOCA

Roth Maria, Éva László Bodrogi, Imola Antal, Dávid Kacsó Ágnes, Dora Călian

“Support to Adult Survivors of Child Abuse in institutional settings -SASCA”
[JUST/2015/SPOB/AG/VICT Access to justice strand/4000009292]

Babeș-Bolyai University

© 2017. All rights reserved

¹<http://www.sasca.eu/> **SASCA** este un proiect cofinanțat de Uniunea Europeană și realizat de un parteneriat European compus din organizații neguvernamentale, universități, instituții publice și asociații ale victimelor din Italia, Irlanda, Grecia și România. Proiectul dorește să pună în evidență efectele de lungă durată ale evenimentelor de tip abuziv, să înțeleagă modalitățile în care supraviețuitorii acestor infracțiuni pot fi protejați și compensați în cadrul legal existent, precum și modul în care experiențele tinerilor pot informa strategia de protecție a copilului care trăiesc în sistemul rezidențial.

Raportul de față a fost întocmit în cadrul proiectului “**Support to adult survivors of child abuse and neglect**” (Sprijin pentru supraviețuitorii adulți ai unor abuzuri din copilărie, în instituțiile de protecție a copiilor, prescurtat SASCA, www.sasca.eu), finanțat de Comisia Europeană, prin Directoratul Justiție. Proiectul condus de Asociația Artemisia din Italia și desfășurat în Italia, Grecia, Irlanda și România. răspunde obiectivelor specifice ale CE de a facilita accesul efectiv la justiție pentru toate victimele violenței, precum și de a asigura promovarea și sprijinirea, respectiv compensarea victimelor care au suferit violențe în perioada copilăriei, în instituțiile de protecție a copiilor. Prezentul raport analizează rezultatele sondajului realizat în cadrul proiectului prin chestionare autoadministrate completate de specialiști ai sistemului de protecție a copilului din România, sondaj care a avut următoarele întrebări de cercetare:

- Care este percepția specialiștilor care lucrează în sistemul românesc de protecție în privința gradului în care sistemul de protecție al ultimilor 25 de ani a reușit pe deplin să îi protejeze de experiențe de violență pe cei care și-au petrecut copilăria în îngrijire instituțională;
- Care sunt atitudinile lor față de diferitele forme ale violenței trăite de copiii din centrele rezidențiale: violență din partea altor copii, hărțuire, abuz și neglijare de către specialiști sau alți adulți din centre sau din afara acestora, respectiv discriminare în școală și comunitate;
- Care este opinia specialiștilor despre modalitățile terapeutice și legale care ar putea sprijini tinerii să dezvăluie experiențele de violență și ar îmbunătăți viața celor care au suferit diferite forme de abuz și neglijare în timpul îngrijirii instituționale;
- Care sunt atitudinile care stau în calea schimbărilor necesare pentru a proteja copiii în îngrijire instituțională.

Copiii din instituții, lipsiți de sprijinul membrilor familiei biologice, sunt deosebit de vulnerabili în fața actelor potențiale de abuz, neglijare, exploatare din partea unor adulți, a membrilor personalului sau a altor copii. În cercetare am pornit de la conceptul de violență instituțională prin care unele caracteristici instituționale și societale pot expune pe cei care depind de acele structuri organizatorice la situații în care li se încalcă drepturile, respectiv

nevoile de siguranță și sănătate. Prin violența instituțională în centrele rezidențiale înțelegem așadar formele de violență împotriva copiilor, care se datoresc unor aspecte instituționale și societale ale așezămintelor unde copiii trăiesc sau desfășoară activități (medicale, educaționale și sociale) prin care sunt facilitate, respectiv sunt omise măsurile care să stopeze situațiile de violență fizică, psihologică, neglijarea, exploatarea sau traficul copiilor².

Contextul legislativ al protecției copilului instituționalizat împotriva violenței și formele de justiție restaurativă prevăzute în legislația românească³

Unul dintre drepturile fundamentale ale copilului față de care s-a dispus o măsură de protecție specială, pe baza Legii 272/2004 este acela de a fi protejat împotriva abuzului, neglijării, exploatării, traficului, răpirii, violenței, pornografiei prin internet, precum și a oricăror forme de violență, indiferent de mediul în care acesta se află, respectiv atât în instituții de protecție, cât și în instituții de învățământ, medicale, medii de cercetare a infracțiunilor, internet, mass-media, medii sportive, comunitate etc. Sesizarea încălcării drepturilor copilului față de care s-a dispus o măsură de protecție specială către organele competente, se poate realiza atât de copilul în cauză, cât și de orice persoană fizică sau juridică care are cunoștință de încălcare, iar personalul angajat al instituției de ocrotire are o obligație clar impusă în acest sens.

² Referințe de pe site-ul proiectului SASCA:

- UN- HRC **Guidelines for the Alternative Care of Children** 24.02.2010 ([pdf](#))
- Eurochild **Deinstitutionalisation and quality alternative care for children in Europe** ([pdf](#))
- Paulo Sérgio Pinheiro Independent Expert for the United Nations –**Secretary General’s Study on Violence against Children** ([pdf](#))
- Journal Psychology, Health & Medicine **Child violence experiences in institutionalised/orphanage care** ([pdf](#))
- Child Rights International Network **When the State doesn’t care: a guide to accessing justice for violations of children’s rights in care institutions in eastern and southeastern Europe and the Caucasus**” ([pdf](#))

În ceea ce privește **dreptul copilului în cauză de a sesiza încălcările**, în primul rând, aceasta are **dreptul de a se adresa către D.G.A.S.P.C.** din județul/sectorul de domiciliu pentru a lua măsurile corespunzătoare, art. 34 din Legea 272/2004 recunoscându-i copilului dreptul de petiționare. În acest sens, copilul are dreptul să depună singur plângeri referitoare la încălcarea drepturilor sale fundamentale, adică personal, nu prin reprezentant legal și fără să fie necesară asistarea sa de un reprezentant legal și fără nici o referire cu privire la condiția discernământului. Copilul are dreptul de a solicita autorității competente de a-l proteja împotriva oricăror forme de violență, inclusiv violență sexuală, vătămare sau de abuz fizic sau mental, de rele tratamente sau de exploatare, de abandon sau neglijență, art. 89 alin. (2) din Legea 272/2004 reglementând expres acest drept.

În continuare, legislația în vigoare prevede **dreptul copilului de a se adresa organelor penale**, respectiv organelor de poliție și parchetului, pentru situațiile în care este victima săvârșirii unei infracțiuni. Pentru anumite infracțiuni, precum cea de lovire sau alte violențe, vătămare corporală din culpă, etc., copilul trebuie să formuleze o plângere prealabilă care trebuie introdusă în termen de 3 luni de la data când reprezentantul său legal a aflat despre săvârșirea faptei. **În cazul în care făptuitorul este reprezentantul legal al copilului, termenul de 3 luni curge de la data numirii unui nou reprezentant legal și legea prevede că acțiunea penală se poate pune în mișcare și din oficiu.** Spre deosebire de plângerile adresate D.G.A.S.P.C., în cazul plângerilor penale, pentru copilul lipsit de capacitatea de exercițiu (având vârsta mai mică de 14 ani), atât plângerea, cât și plângerea prealabilă, se face de reprezentantul său legal. Copilul cu capacitate de exercițiu restrânsă (având vârsta cuprinsă între 14 și 16 ani), poate face plângere cu încuviințarea reprezentantului legal. Retragera plângerii și a plângerii prelabile, precum și împăcarea (dacă regimul juridic al infracțiunii o permite), se fac tot de reprezentantul legal, pentru copilul lipsit de capacitate de exercițiu, respectiv cu încuviințarea reprezentantului legal, pentru copilul cu capacitate de exercițiu restrânsă. Totodată, în cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prelabile, dar acțiunea penală a fost pusă în mișcare din oficiu în condițiile legii, retragera plângerii produce efecte numai dacă este însușită de procuror, indiferent de poziția reprezentantului legal

sau a copilului. Când făptuitorul este reprezentantul copilului, daca organele penale află pe orice cale că un copil este abuzat copilul (poate de la un îngrijitor, de la un alt copil, vede o înregistrare etc.), atunci ele pot să deschide un dosar penal, chiar dacă nu există o plângere prealabilă formulată în prealabil de către o reprezentant al copilului. Aceasta deoarece în viziunea organelor penale este clar că dacă persoana vinovată e chiar reprezentantul legal, acesta nu va depune plângere penala împotriva propriei persoane, de aceea reprezentanții organelor penale trebuie ei sa se sesizeze. Sesizarea organelor penale de orice persoană fizică sau juridică, inclusiv de către angajații instituției de protecție, se realizează prin denunț. Forma de sesizare prin denunț este facultativă, însă, în anumite situații ea este obligatorie. Angajatul D.G.A.S.P.C. sau cadrul didactic, care are calitatea de funcționar public, dacă ia cunoștință de săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală în legătură cu serviciul în cadrul căruia își îndeplinește sarcinile, are obligația sa sesizeze organele de urmărire penală, în caz contrar fiind pasibil de săvârșirea infracțiunii constând în „Omisiunea sesizării”, faptă prev. și sancționată de art. 267 Cod Penal adoptat prin Legea nr. 286/2009). Omisiunea sesizării se referă doar la funcționarii publici, care au sarcina să monitorizeze ce se intamplă în centru. Profesorii de la școlile de stat sunt funcționari publici, și au obligația să sesizeze dacă un copil e abuzat atunci când ei sunt responsabili în școală, în caz contrar vor răspunde penal. De asemenea, în Legea 272/2004 la art. 102 se menționează că, angajatorii instituției sau organizației care are în grijă copilul, au obligația să sesizeze de îndată organele de urmărire penală și să dispună îndepărtarea angajatului în cauză, în cazul în care abuzul, neglijarea, exploatarea și orice formă de violență asupra copilului a fost săvârșită de către angajatul care, în baza unui raport juridic de muncă sau de altă natură, asigură protecția, creșterea, îngrijirea sau educația copilului, **nerespectarea prezentei obligații constituind contravenție care se sancționează cu amendă**. Totodată, în cuprinsul Standardelor din Ordinul 21/2004, se menționează expres la Secțiunea XXI din Subcapitolul 6 că, serviciul pentru protecția copilului de tip rezidențial are obligația de a informa în scris factorii direct interesați, cu privire la incidentele deosebite survenite în legătură cu protecția copilului, inclusiv o rănire sau vătămare importantă ori accident, în maximum 24 de ore de la producerea evenimentului.

Atât copilul instituționalizat, cât și tânărul devenit ulterior adult, care a părăsit sistemul de protecție, are **dreptul să solicite acordarea de despăgubiri materiale și morale** pentru prejudiciul cauzat prin săvârșirea infracțiunii. Despăgubirile se pot solicita pe calea unei acțiuni civile în temeiul răspunderii civile delictuale, fie în cadrul dosarului penal deschis, fie în lipsa unui astfel de dosar penal deschis, sau dacă acesta s-a închis și nu s-a soluționat acțiunea civilă, în cadrul unui proces civil separat, utilizând regulile de drept comun. Când copilul este lipsit de capacitate de exercițiu, cererea se promovează în numele acestuia de către reprezentantul legal iar, copilul cu capacitate de exercițiu restrânsă, poate face cererea cu încuviințarea reprezentantului legal. Potrivit art. 92 alin. (1) din Codul de procedură civilă, procurorul poate porni orice acțiune civilă, ori de câte ori este necesar pentru apărarea drepturilor și intereselor legitime ale minorilor.

Drepturile la acțiune având un obiect patrimonial, spre deosebire de acțiunile privind apărarea unui drept nepatrimonial, sunt supuse **prescripției extinctive**. Regula este aceea că, termenul de prescripție pentru acordarea de despăgubiri este de 3 ani de la data când păgubitul a cunoscut sau trebuia să cunoască atât paguba, cât și pe cel care răspunde de ea, potrivit 2528 alin. (1) din Codul Civil. Având în vedere că minorul va promova acțiunea fie prin reprezentantul său legal, fie cu încuviințarea acestuia, opinăm că dreptul la acțiune nu se naște pentru minorul fără capacitate de exercițiu, câtă vreme reprezentantul legal nu a cunoscut sau nu trebuia să cunoască atât paguba, cât și pe cel care răspunde de ea. În caz de rea credință manifestată de reprezentantul legal, opinăm că dreptul la acțiune s-ar putea naște la împlinirea vârstei de 18 ani, copilul putând cere chiar repunerea în termenul de prescripție, dacă a formulat cererea înainte de împlinirea unui termen de 30 de zile, socotit din ziua în care a cunoscut sau trebuia să cunoască încetarea motivelor care au justificat depășirea termenului de prescripție, potrivit art. 2522 din Codul Civil.

Prin excepție, Codul Civil la art. 2518 pct.2 prevede că, repararea prejudiciului moral sau material cauzat unei persoane prin tortură ori acte de barbarie sau, după caz, a celui cauzat prin violență ori agresiuni sexuale comise contra unui minor sau asupra unei persoane aflate în imposibilitate de a se apăra ori de a-și exprima voința, este de 10 ani. Un aspect notabil, potrivit dispozițiilor

art. 1394 din Codul Civil, în toate cazurile în care despăgubirea derivă dintr-un fapt supus de legea penală unei prescripții mai lungi decât cea civilă, termenul de prescripție a răspunderii penale se aplică și dreptului la acțiunea în răspundere civilă. Drept urmare, pentru repararea prejudiciilor decurgând din infracțiunile contra libertății și integrității sexuale, săvârșite față de un copil instituționalizat, termenul de prescripție începe să curgă de la data la care acesta a devenit major.

Totodată, potrivit dispozițiilor art. 2532 pct. 2 din Codul Civil, prescripția nu începe să curgă iar, dacă a început să curgă, ea se suspendă între cei lipsiți de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă și cei pe care îi reprezintă, cât timp durează ocrotirea și socotelile nu au fost date și aprobate precum și în cazul copilului lipsit de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, cât timp nu are reprezentant sau ocrotitor legal, în afară de cazurile în care există o dispoziție legală contrară.

În ceea ce privește **modalitatea de reparare a prejudiciului**, se aplică regulile de drept comun în materie, nu există regim derogator pentru situația copilului instituționalizat și a celui care a părăsit sistemul de protecție. Potrivit acestor reguli, prejudiciul se repară integral și pot acorda despăgubiri și pentru un prejudiciu viitor dacă producerea lui este neîndoielnică. Despăgubirea trebuie să cuprindă pierderea suferită de cel prejudiciat, cheltuielile pe care le-a făcut pentru evitarea sau limitarea prejudiciului. Dacă fapta ilicită a determinat și pierderea șansei de a obține un avantaj sau de a evita o pagubă, reparația va fi proporțională cu probabilitatea obținerii avantajului ori, după caz, a evitării pagubei, ținând cont de împrejurări și de situația concretă. Dacă prejudiciul are un caracter de continuitate, despăgubirea se acordă sub formă de prestații periodice. În caz de vătămare a integrității corporale sau a sănătății, poate fi acordată și o despăgubire pentru restrângerea posibilităților de viață familială și socială. În afară de aceasta, despăgubirea trebuie să acopere cheltuielile de îngrijire medicală și, dacă va fi cazul, cheltuielile determinate de sporirea nevoilor de viață ale celui păgubit, precum și orice alte prejudicii materiale. În caz de vătămare a integrității corporale sau a sănătății copilului, despăgubirea trebuie să cuprindă, după caz, echivalentul câștigului din muncă de care copilul a fost lipsit sau

pe care este împiedicat să îl dobândească, prin efectul pierderii sau reducerii capacității sale de muncă.

În Standardul 20, secțiunea 3 din Ordinul 21/2004, se menționează că, în cazul în care copilul a părăsit sistemul rezidențial în urma unor abuzuri, serviciul public specializat pentru protecția copilului stabilește măsurile și serviciile adecvate de protecție și tine evidența cazurilor de absență a copilului fără permisiune datorate abuzului suferit. În vederea asigurării sănătății mintale a copiilor din centrele de plasament, Ordinul 89/2004 pentru aprobarea Standardelor minime obligatorii privind centrul de primire în regim de urgență pentru copilul abuzat, neglijat și exploatat prevede la Standardul 13 derularea activității de consiliere și/sau psihoterapie pe termen scurt, mediu și lung pentru copilul care a fost abuzat/neglijat/exploatat. Consilierea psihologică a copilului care a suferit orice formă de abuz, exploatare și neglijare este prevăzută și de standardele minime obligatorii privind centrul de consiliere pentru copilul abuzat, neglijat și exploatat, precum și pentru a standardelor minime obligatorii privind centrul de resurse comunitare pentru prevenirea abuzului, neglijării și exploatării copilului. Astfel, în Anexa 2 la acest Ordin, la Standardul 3 se menționează ca activitatea de consiliere este parte integrantă a planului de servicii întocmit pentru copil, este inițiată în maxim 72 de ore de la înregistrarea cazului în registrul de consiliere și se desfășoară într-un spațiu special amenajat și securizant pentru copil. Tot în acest context, în Legea nr. 211 din 27 mai 2004 privind unele măsuri pentru asigurarea protecției victimelor (aici nefiind vorba doar de minori) infracțiunilor se prevede că, se acordă consilierea psihologică gratuit, la cerere, victimelor unor violențe grave, precum tentativa la infracțiunile de omor și omor calificat, și ale **infracțiunilor intenționate care au avut ca urmare vătămarea corporală a victimei, ale infracțiunilor de viol, agresiune sexuală, act sexual cu un minor și corupere sexuală a minorilor**, ale infracțiunii de **rele tratamente aplicate minorului**, precum și pentru victimele infracțiunilor de trafic și exploatare a persoanelor vulnerabile și ale tentativei la acestea. Consilierea se acordă de anumite *servicii de protecție a victimelor și reintegrare socială și de organizații (nu e clar de ce fel de organizații)* pe o perioadă de cel mult 3 luni, iar în cazul victimelor care nu au împlinit vârsta de 18 ani, pe o perioadă de cel mult 6 luni.

De asemenea, tot Legea 211/2004 prevede că, pentru aceleași categorii de victime, în anumite condiții, **statul oferă compensații financiare** care se asigură de la bugetul de stat prin bugetul Ministerului Justiției. Compensația financiară se acordă victimei numai dacă aceasta a sesizat organele de urmărire penală în termen de 60 de zile de la data săvârșirii infracțiunii. Legea prevede însă o derogare, mai exact victimele care nu au împlinit vârsta de 18 ani, nu au obligația de a sesiza organele de urmărire penală cu privire la săvârșirea infracțiunii. Pentru minorul care nu știe de drepturile lui situația e în felul următor: Dacă e nevoie de plângere prealabilă (cum e în cazul violului), trebuie să depună plângerea prealabilă în termen de 3 luni de când află de săvârșirea faptei și ulterior, de la vârsta de 18 ani curg termenele de 1 an și de 3 ani pentru formularea propriei cereri de compensație, în funcție de ipotezele existente la art. 24 din Lege.

Dar, din nou, nu există derogare pentru plângerea prealabilă de 90 de zile (probabil se prezuma că reprezentantul legal își îndeplinește atribuțiile. Singura derogare e aceea că: în cazul în care făptuitorul este reprezentantul legal al copilului, termenul de 3 luni curge de la data numirii unui nou reprezentant legal și legea prevede că acțiunea penală se poate pune în mișcare și din oficiu. Și la prescripție sunt derogări dar, efectul lor este scăzut, dacă nu este pentru plângerea prealabilă. Deci, derogare există doar pentru admisibilitatea cererii de acordare a compensației financiare, pentru punerea în mișcare a acțiunii penale fiind necesară în continuare formularea plângerii prealabile în termenul de 3 luni de la data la care persoana vătămată a aflat despre săvârșirea infracțiunii, natura juridică a celor două termene fiind diferită.

În cazul în care făptuitorul este cunoscut, compensația financiară poate fi acordată victimei dacă sunt întrunite următoarele condiții: a) victima a formulat cererea de compensație financiară în termen de un an, termen care curge de momente diferite, în funcție de soluția dispusă de organul penal; b) victima s-a constituit parte civilă în cadrul procesului penal, cu excepția cazului în care s-a dispus clasarea; c) făptuitorul este insolubil sau dispărut; d) victima nu a obținut repararea integrală a prejudiciului suferit de la o societate de asigurare. Dacă victima s-a aflat în imposibilitate de a formula cererea de compensație financiară, termenul de un an prevăzut, acesta se calculează de la data la care a încetat starea de imposibilitate. În cazul în care instanța a dispus disjungerea acțiunii civile de acțiunea penală, termenul de un an prevăzut curge de la

data rămânerii definitive a hotărârii prin care a fost admisă acțiunea civilă. În cazul în care făptuitorul este necunoscut, victima poate formula cererea de compensație financiară în termen de 3 ani de la data săvârșirii infracțiunii, dacă făptuitorul este insolvabil sau dispărut. Există însă o derogare utilă victimelor, dacă victima este un minor și reprezentantul legal al acestuia nu a formulat cererea de compensație financiară în termenele prevăzute, mai sus, aceste termene încep să curgă de la data la care victima a împlinit vârsta de 18 ani. **Compensația financiară** se acordă victimei pentru următoarele categorii de prejudicii suferite de aceasta prin săvârșirea infracțiunii: cheltuielile de spitalizare și alte categorii de cheltuieli medicale suportate de victimă; prejudiciile materiale rezultate din distrugerea, degradarea sau aducerea în stare de neîntrebuințare a bunurilor victimei ori din deposedarea acesteia prin săvârșirea infracțiunii; câștigurile de care victima este lipsită de pe urma săvârșirii infracțiunii. Cererea de compensație financiară și cererea privind acordarea unui avans din aceasta sunt scutite de taxa de timbru și pot fi formulate și de către organizațiile neguvernamentale care își desfășoară activitatea în domeniul protecției victimelor, dacă sunt semnate de victimă, cuprind datele esențiale și sunt anexate documentele prevăzute de lege.

Obiectivele cercetării

Echipa cercetătorilor din România a avut scopul de a aduna date de la un eșantion de specialiști reprezentativ la nivel național, iar pentru asta am solicitat sprijinul Autorității Naționale pentru Protecția Drepturilor Copilului și Adopție (ANPDCA), care ne-a fost asigurat de către conducerea acestei entități guvernamentale. În solicitarea noastră am clarificat obiectivele prezentate mai sus și am oferit acces la cercetare pentru a permite formularea de sugestii. Câteva dintre aspectele evaluării au fost:

- Colectarea informațiilor despre felul în care experiențele de violență și traumă a copiilor în îngrijire instituțională au afectat specialiștii care lucrează cu ei;
- Experiențele de muncă ale specialiștilor în sistemul de îngrijire instituțională și atitudinile lor față de copiii, centrat pe situații de violență la care au fost martori;
- Evaluarea opiniilor specialiștilor despre nevoile și drepturile persoanelor adulte care au suferit experiențe de violență în centrul rezidențial în care au crescut;

- Evaluarea opiniilor specialiștilor despre schimbările necesare în sistemul de îngrijire instituțională, pentru a proteja mai bine copiii îngrijiți;
- Conștientizarea responsabilităților profesionale față de copiii și tinerii îngrijiți;
- Colectarea opiniilor despre posibilitățile de compensare a adulților care au crescut în instituții și au suferit abuzuri.

Metodologia cercetării și caracteristicile demografice ale eșantionului

Toate direcțiile de protecție a copilului la nivel județean au fost invitate să încurajeze specialiștii cu experiență de muncă în servicii de îngrijire instituțională din județul lor sau din sectoarele Bucureștiului să completeze chestionarul on-line în perioada august-octombrie 2017. Am primit 157 de răspunsuri, din care 144 au fost valide. Din acest sondaj am putut extrage 15 răspunsuri din partea personalului judiciar, pe care le-am analizat ca lot separat, pentru a înțelege specificitățile atitudinii juriștilor implicați în protecția copiilor. Eșantionul a fost format din profesioniști din 2 sectoare ale Bucureștiului și din 26 dintre cele 41 județe din România, ceea ce conferă o acoperire destul de bună pentru întreaga țară.

Tabelul 1. Eșantionul cercetării

Județele țării și sectoarele Bucureștiului	Frecvență	Procent	Județele țării și sectoarele Bucureștiului	Frecvență	Procent
Alba	2	1,4	Ialomița	3	2,1
Arad	5	3,5	Iași	6	4,2
Argeș	4	2,8	Mehedinți	6	4,2
Bacău	4	2,8	Mureș	2	1,4
Bihor	3	2,1	Neamț	4	2,8
Botoșani	1	0,7	Olt	3	2,1
Brașov	2	1,4	Prahova	6	4,2
Buzău	1	0,7	Satu Mare	2	1,4
Călărași	5	3,5	Sector 3 București	4	2,8
Caraș-Severin	6	4,2	Sector 4 București	5	3,5
Cluj	7	4,9	Sibiu	5	3,5
Constanța	5	3,5	Teleorman	1	,7
Covasna	10	6,9	Timiș	3	2,1
Galați	2	1,4	Tulcea	1	,7
Gorj	6	4,2	Vaslui	6	4,2
Harghita	3	2,1	Vrancea	4	2,8
Hunedoara	5	3,5	Total	144	100

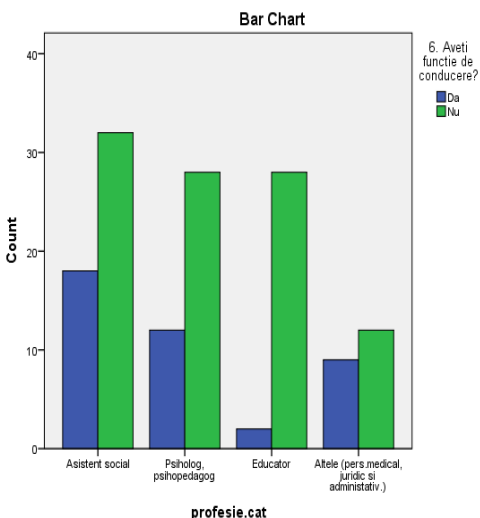
Date de identificare cerute participanților au fost: județul, genul, profesia de bază și vârsta, la care s-au adăugat datele demografice precum experiența de muncă în protecția copiilor și educația. Distribuția de gen a eșantionului arată 12,5% bărbați și 87,5% femei, reproducând caracterul predominant feminin al personalului de îngrijirea din sistemul de protecție a copilului. În privința distribuției de vârstă, vârsta între 40 și 49 de ani este cea mai bine reprezentată (43,8%), cu nici 10% din respondenți având sub 30 de ani, 15,2% peste 50 și aproape 60% având între 40 și 60 de ani. Eșantionul nostru a fost compus în majoritate din respondenți care au absolvit bacalaureatul (74,3%).

Tabelul 2. Vârsta respondenților

Vârstă	Frecvență	Procent
Sub 25	4	2,8
25-29	10	6,9
30-39	45	31,3
40-49	63	43,8
50-59	22	15,2
Total	144	100,0

Tabelul 3. Nivelul de educație al respondenților

Educație	Frecvență	Procent	Procent cumulativ
Școală profesională, curs de crucea roșie	1	0,7	0,7
Liceu	8	5,6	6,3
Post-liceală	6	4,2	10,5
Studii univ. nivel licență	107	74,3	84,8
Masterat	20	13,8	98,6
Doctorat	2	1,4	100
Total	144	100,0	

Graficul 1. Repartiția funcțiilor de conducere în funcție de profesii.

Cu excepția a 6 persoane, respondenții au locul de muncă permanent în sistemul de protecție a copilului (95,8%). În ceea ce privește profesia lor, 34,7% sunt asistenți sociali, 27,1% psihologi, 20,2% educatori, 10,4% specialiști judiciari, 3,5% angajați medicali, 2,8% altele (economist, sociolog, administrație publică), Aproape o treime dintre respondenți sunt manageri/șefi/directori de serviciu (43 respondenți, 29,9%). Funcția de manager în rândul profesioniștilor din eșantion se distribuie în felul următor: 36% dintre asistenții social, 30% dintre psihologi, 75% dintre specialiștii în drept sau studii administrative și 7% din rândul personalului didactic dețin funcții de conducere. Un procent de 16% din totalul eșantionului (23 de specialiști) au funcții de conducere în centre de îngrijire rezidențială.

Tabelul 5. Profesii

Contracte de muncă	Frecvență	Procent
Contract permanent de muncă	138	95,8
Contract temporar de muncă	6	4,2
Total	144	100,0

Tabelul 4. Contracte de muncă

Profesia respondenților	Frecvență	Procent
Asistent social (49) și Pedagog social (1)	50	34,7
Psiholog (39) și Psihopedagog (1)	40	27,8
Educator (28) și cadru didactic (2)	30	20,8
Altele (personal medical, juridic și administrativ)	24	16,7
Total	144	100

Respondenții noștri au confirmat în procent ridicat (95,1%) că lucrează sau au lucrat direct cu copiii aflați în îngrijire instituțională. Educatorii au fost și sunt în cel mai mare procent implicați în munca directă cu copii (100%).

Tabelul 6. Munca directă cu minorii

Lucrează în contact direct cu copiii	Frecvență	Procent	Procent cumulativ
În trecut, dar nu mai lucrez	15	10,4	10,4
Da, lucrez acum	122	84,7	95,1
Nu am lucrat și nici acum nu lucrez	7	4,9	100,0
Total	144	100,0	

Tabelul 7 Profesiile respondenților

Lucrează în contact direct cu copiii	În trecut, dar nu mai lucrez	Da, lucrez acum	Nu am lucrat și nici acum nu lucrez	Total
Asistent social	6	42	2	50
Psiholog	4	35	1	40
Educator	1	29	0	30
Altele profesii (medical, juridic & administrativ)	4	13	4	21

Tabelul 8. Cunoașterea unor situații de violență în centre rezidențiale

Ați auzit despre cazuri similare de violență?	Frecvență	Procent
Da	67	46,5

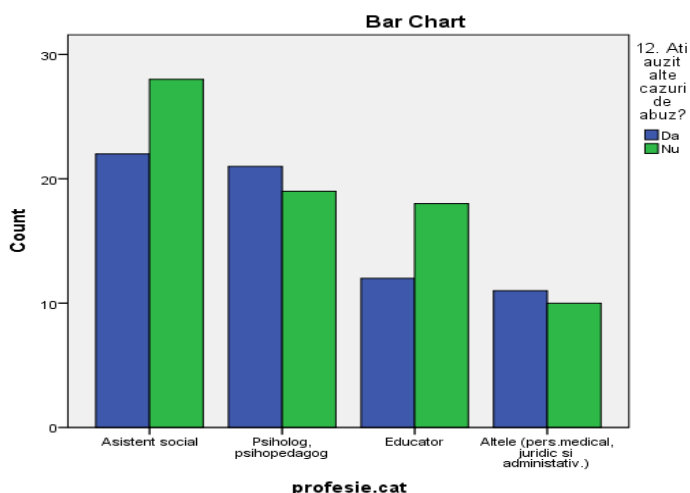
Secțiunea 1. Descrierea violenței instituționale

Fiind întrebați dacă le este cunoscut un anume caz⁴ de maltratare al unui copil aflat la un moment dat în îngrijire instituțională, caz publicat în media, 37,5% dintre respondenți au răspuns afirmativ, însă majoritatea a răspuns negativ privind cazul indicat. Pentru cei mai mulți respondenți sursa de informație a fost mass-media, ziarele sau televiziunea. Chiar dacă doar aproximativ o treime dintre respondenți cunoșteau cazul indicat de noi și larg popularizat în mass media, aproape jumătate dintre respondenți au auzit despre cazuri similare ca și cazul care le-a fost prezentat în chestionar (prin indicarea sursei pe internet). Interviewații au menționat în procent de aproape jumătate (46,5) că știu de cazuri similare de maltratare instituțională. Nu există diferențe semnificative între diferitele categorii de specialiști în privința cunoașterii cazurilor de violență instituțională ($H_i^2 = 1,499$; $p = 0,682$).

⁴ http://stiri.tvr.ro/sapte-angajati-ai-caminului-sfanta-maria-din-bucuresti-unde-copiii-erai-tratati-inuman-au-fost-arestati_76015.html#view

Tabelul 9. Cazuri similare de violență

Cunoașteți cazuri similare de violență instituțională					
Profesii	Yes	%	No	%	Total
Asistenți social	22	44	28	56	50
Psiholog, psiho-pedagog	21	52,5	19	47,5	40
Educator	12	40	18	60	30
Altele (personal medical, juridic, administrativ)	11	52,38	10	47,62	21
Total răspunsuri valide	66	46,80	75	53,20	141

Graficul 2. Cunoașterea unor situații de violență din proprie experiență

Întrebați despre perioada în care respondenții cred că au avut loc abuzuri instituționale, 39 respondenți (27,1%) au răspuns că sunt conștienți de acte de violență instituțională comise în ultimii 9 ani, după ce România a devenit stat membru al Uniunii Europene și a reformat sistemul de protecție a copilului.

Tabelul 10. Încadrarea situațiilor de violență în perioade istorice

Perioada în care a avut loc situația de violență cunoscută de respondent ⁵	Frecvență	Procent (N= 144)
1990 - 1997	19	13,19
1998 - 2004	16	11,11
2005 - 2007	12	8,32
2008 -2017	39	27,1
Non-răspunsuri	58	40,27

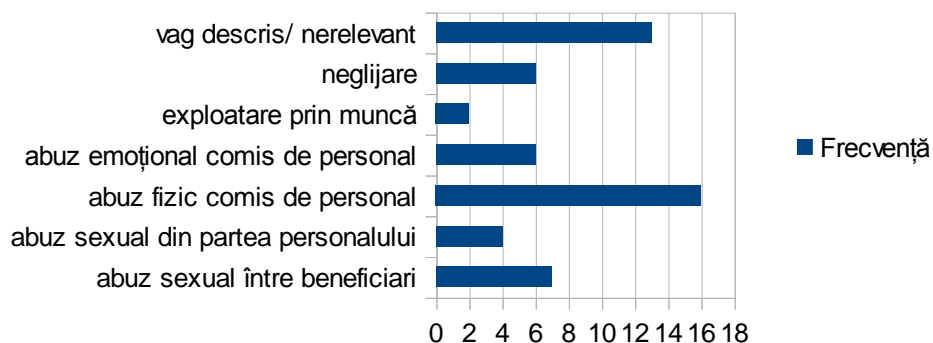
⁵ Periodizarea schimbărilor din protecția copilului: 1990-1997 perioada primelor reforme postrevoluționare în protecția copiilor, 1998-2004, perioada dintre legea protecției copilului din 1997 și Legea Copilului 272 din 2004; 2005-2007 perioada proiectelor preaderare la Uniunea Europeană (UE); din 2008 – perioada post-aderare la UE

Pentru ca cercetarea să poată surprinde percepția respondenților despre violența instituțională, le-am cerut acestora să aleagă o descriere care cred dânsii că se potrivește cu ceea ce cunosc din practică.

Cea mai frecventă alegere a respondenților a fost definiția care s-a referit la actele comise de angajații care lucrează direct cu copiii (42,4%). Al doilea ca frecvență a fost răspunsul că violența instituțională este combinația tuturor situațiilor descrise, incluzând nerespectarea standardelor de calitate, dar și lipsa controlului din partea forurilor competente (38,2%). A treia cea mai frecventă definiție a fost cea care pune accentul pe controlul inadecvat din partea instituțiilor responsabile pentru îngrijirea copiilor (11,1%). Nu au existat asocieri semnificative între vreuna din profesiile din eșantion și o definiție anume a abuzului instituțional.

Tabelul 11. Descrieri ale violenței instituționale	Frecvențe	Procent (N=144)
Abuz care se întâmplă când programele se derulează sub standarde acceptabile;	5	3,5
Abuz fizic, sexual sau emoțional comis de persoane direct responsabile de îngrijirea copilului afectat;	61	42,4
Abuzul comis de un beneficiar asupra altui beneficiar , care sunt cele mai frecvente.	1	0,7
Încălcarea regulilor si procedurilor de desfășurare ale activităților specifice instituției, cu repercursiuni directe asupra angajaților cat si beneficiarilor.	1	0,7
Nu este comis de o singură persoană sau o singură entitate, abuzul fiind legat de controlul inadecvat din partea instituțiilor responsabile pentru îngrijirea copiilor	16	11,1
Toate cele de mai sus;	55	38,2
Non răspuns	5	3,5
Total	144	100,0

Tipuri de abuz instituțional

La invitația de a oferi un exemplu concret de violență instituțională s-au dat 54 de exemple, din care 13 erau descrise prea vag pentru a putea fi incluse în vreuna din categoriile de violență definite de legislație. Grupate pe categorii, răspunsul cel mai frecvent se referea la abuzuri fizice comise de personal (16 răspunsuri), urmat de răspunsul care menționa abuzuri sexuale între persoane de aceeași vârstă (7 răspunsuri), apoi abuzuri emoționale (6 răspunsuri), neglijare (6 cazuri), abuzuri sexuale comise de membrii personalului (4 răspunsuri) și situații de exploatare prin muncă (2 răspunsuri). Grafic 3. Tipuri de abuzuri descrise de respondenți

Secțiunea 2. Raportarea violenței instituționale

Potrivit respondenților, în majoritatea cazurilor relatate (în 40 de situații din cele 54 indicate de respondenți) s-a întocmit un raport către cel puțin o autoritate. La poliție sau la parchet 35 de cazuri, la Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului 30 de cazuri și în 20 de situații către directorul centrului rezidențial. (În cele mai multe situații au fost indicate raportări către mai multe autorități.) După cunoștințele respondenților, în 4 cazuri nu s-a întâmplat nici o sesizare iar în 10 cazuri respondenții nu au știut dacă au existat sau nu sesizări către autorități.

În privința implicării personale a respondenților într-o formă de intervenție față de situațiile de maltratare instituțională descrise de ei, 15 respondenți (37,5% dintre respondenții la această întrebare și 10,41% din lotul total) au menționat că au avut acel caz în lucru; 13 dintre ei au

descrie rolul lor în aceste situații: au raportat cazul, au contribuit la scoaterea copilului din instituție și găsirea altui plasament, au evaluat nevoile copilului, respectiv au realizat evaluarea psihologică a copilului; într-un caz respondentul a scris că a intervenit efectiv pentru a împiedica lovirea copilului.

Tabelul 12. Intervenția în cazurile menționate	Frecvența raportării către director	Frecvența raportării către sistemul juridic	Frecvența raportării către Serviciile de Protecție a Copilului	Frecvența	Procent (N=54)
Da	20	35	31	40	74
Nu	20	5	9	4	7
Nu știu				10	19
Total	40	40	40	54	100,0

Tabelul 13. Rolul respondenților în intervenție

Ați fost implicat în situația de violență menționată?	Frecvență	Procent (N=54)
Non-răspuns	1	1,9
Da	17	31,5
Nu	36	66,7
Total	54	100,0

Pentru a înțelege opinia respondenților despre implicarea mass-mediei în publicarea știrilor despre violență și luarea unor atitudini despre răspunsurile la abuzul asupra copilului, întrebările au fost formulate într-o manieră concretă, legate de evenimentul menționat. Din cele 54 de răspunsuri, mai mult de o treime (40,7%) au confirmat că mass-media a preluat cazul, și marea majoritate (86%) dintre respondenți au considerat că relatarea din mass-media a fost una potrivită.

Tabelul 14. Știrea despre cazul de rele tratamente cunoscut de Dvs. a apărut în mass-media?	Frecvență	Procent
Nu știu	10	18,5
Da	22	40,7
Nu	22	40,7
Total	54	100,0

Precum arată răspunsurile la întrebările noastre privind consecințele psihologice, fizice și sociale ale violenței instituționale asupra dezvoltării copiilor, respondenții cunosc efectele

multiple și complexe ale maltratării instituționale. Dat fiind că efectele fizice au fost estimate ca fiind mai reduse decât efectele psihice și sociale, se presupune că respondenții nu consideră că violența fizică în centrele rezidențiale ar avea forme severe cu urmări asupra sănătății copiilor. În schimb, aproape toți respondenții consideră că victimele violenței instituționale au nevoi speciale (88,9%). În răspunsuri se menționează că victimele au nevoie de suport psihologic (17 răspunsuri), de o rețea de suport social și de un mediu sigur (4 răspunsuri), dar și de câștigarea încrederii în alți oameni și în alte servicii (sociale) (3 răspunsuri); Alți 9 respondenți doar menționează că victimele violenței instituționale au nevoie de ajutor specializat, iar alți 4 au adăugat că specialiștii care oferă asistență acestor victime trebuie să fie foarte bine formați și să aibă calificări superioare, lăsându-ne să înțelegem că nevoile victimelor sunt foarte complexe.

Tabelul 15 Efectele violenței instituționale percepute de respondenți

Efectele violenței instituționale	Efecte psihologice	Efecte fizice	Efecte sociale
Frecvențe	142	118	132
Procente	98,6	81,9	91,7

Tabelul 16. Percepția nevoilor speciale ale victimelor violenței instituționale

Nevoi special	Frecvența	Procent
Non-răspunsuri	12	8,3
Nu	4	2,8
Da	128	88,9
Total	144	100,0

Secțiunea 3. Responsabilități

Întrebați despre categoriile de specialiști care poartă responsabilitatea protejării copiilor, opțiunile respondenților s-au încadrat în felul următor: „Judecător/reprezentant ai sistemului judiciar” (144), „Specialiști implicați direct în munca cu copii în îngrijire rezidențială” (110), „Asistentul social al copilului” (89), „Consilierul/psihologul copilului” (54), urmat, de răspunsul „Responsabilul centrului rezidențial” (53) și „Managerul de caz” (32). Am remarcat aici că persoanele cu funcție de conducere sunt considerate a fi în mai mică măsură responsabile de violența instituțională decât judecătorul/reprezentanții sistemului judiciar și persoanele care lucrează direct cu copiii. În 15 cazuri respondenții au fost de părere că însuși copiii trebuie să fie vigilenți și să prevină violența.

Tabelul 17. Cine ar trebui să urmărească și să prevină violența împotriva copiilor în centrele rezidențiale și Cine ar trebui să se îngrijească de asigurarea nevoilor victimelor (3 răspunsuri posibile, 144 respondenți)

	Cine ar fi trebuit să asigure protecția și să prevină violența instituțională?		Cine ar trebui să se îngrijească de asigurarea nevoilor victimelor violenței instituționale?	
	Frecvență	Procent	Frecvență	Procent
Șeful/directorul de centru	91	63,2	35	24,3
Asistentul social din instituția de îngrijire rezidențială	55	38,2	62	43,1
Managerul de caz	32	22,2		
Judecătorul/Autoritățile judiciare	144	100	9	6,3
Rudele/familia copilului	3	2,1	17	11,8
Profesioniștii implicați direct în îngrijirea copilului din cadrul instituției	110	76,4	114	79,2
Profesioniștii implicați direct în îngrijirea copilului din afara instituției	9	6,3		
Doctorul copilului	11	7,6	23	16
Consilierul/psihologul copilului/angajat în sistemul de protecție specială a copilului	54	37,5	103	71,5
Terapeutul copilului	3	2,1	29	20,1
Însuși copilul	15	10,4		
Conducerea DGASPC	19	13,2		
Sistemul sanitar			14	9,7

În opinia respondenților, suportul ar trebui să vină din partea „Specialiștilor care lucrează în centrul rezidențial” (117, din nou pe primul loc), de la „Consilierul/psihologul copilului” (103), urmat de „Asistentul social” (62) și abia apoi de la „Directorului de centru ” (35), terapeutul (29) și medicul copilului (23). În privința familiei, 3 respondenți consideră că familia și/sau rudele copiilor ar trebui să protejeze copiii împotriva abuzurilor instituționale și 17 respondenți indică familiile ca actori cu rol important în recuperarea copiilor victime ale violenței instituționale.

Un obiectiv major al sondajului a fost de a afla cum gândesc specialiștii incluși în eșantion despre aspectele de justiție restaurativă, precum compensarea morală sau materială și scuzele publice pentru violența suferită în cadrul instituțional.

Tabelul 18. Păreră respondenților despre nevoie de a cere scuze în public victimelor abuzului instituțional

Credeți că e nevoie de scuze în public?	Frecvență	Procent
Non-răspunsuri	5	3,5
Da	60	41,7
Nu	79	54,9
Total	144	100,0

Mai mult de jumătate dintre respondenți au considerat că victimele abuzurilor instituționale nu ar trebui să primească scuze publice (54,9%). Controlând pentru diferențe între persoane cu diferite poziții în cadrul sistemului de protecție a copilului, am găsit că opinia managerilor (directori, șefi) nu diferă semnificativ de opinia întregului eșantion (42,5% în favoarea scuzei publice, 57% împotriva ei).

Tabelul 19. Scuze publice în funcție de poziția de conducere

Ar trebui să se ceară scuze publice		Da	Nu
Aveți poziție de conducere?	Da	42,5%	57,5%
	Nu	43,4%	56,6%

Comparând între ele opiniile specialiștilor care lucrează direct cu copiii, a reieșit că în rândul psihologilor este cel mai mare procentul respondenților care se opun scuzelor publice (66%), urmat de asistenții sociali (54%) și ceilalți profesioniști. Cei din categoria educatorilor au exprimat un acord mai mare cu scuza publică (60% au spus da, în timp ce 40% au răspuns negativ). Restul personalului reflectă opinia liderilor administrativi, părerile fiind împărțite, dar frecvența răspunsurilor înclinând ușor spre dezaprobarea scuzei publice.

Tabelul 20. Ar trebui să se ceară scuze publice	Da		Nu		Non-răspunsuri		Total	
	Frecvențe	%	Frecvențe	%	Frecvențe	%	Frecvențe	%
Asistent social	20	40	27	54	3	6	50	100
Psiholog, psihopedagog	13	32,5	26	65	1	2,5	40	100
Educator	18	60	12	40	0	0	30	100
Altele (medical, legal, administrativ)	9	37,5	14	58,3	1	4,2	24	100
Total	60	41,7	79	54,9	5	3,5	144	100

Cei mai mulți dintre respondenți au considerat că tocmai persoanele care au comis violențele împotriva copiilor sunt cele care trebuie să-și ceară scuze de la victime (32 de persoane, 22% din eșantion), 14 (7,22% din eșantion) au indicat că scuzele ar trebui să vină din partea conducerii centrului rezidențial, iar 11 (7,63% din eșantion) au răspuns că, în general, specialiștii care au contact direct cu copiii ar trebui să-și exprime scuzele. Mai puțin de 10% din eșantionul total a considerat că administrația/conducerea centrului rezidențial ar trebui să își ceară scuze și doar foarte puțini au considerat că statul (2 persoane) sau DGASPC (reprezentanții serviciilor publice – de stat – la nivel județean) (3

persoane), respectiv cei care au tolerat abuzul (2 persoane) ar trebui, retrospectiv, să ceară scuze față de cei care au suferit violențe în copilărie.

Tabelul 21. Identificarea persoanelor care ar trebui să exprime scuze victimelor

Cine să ceară scuze?	Agresorii	Conducere a centrului rezidențial	Profesioniștii centrului rezidențial	Reprezentanții DGASPC	Reprezentanții statului	Cei care au tolerat violența	Nu știu
Frecvențe	32	14	11	3	2	2	3
% răspunsuri valide (N=67)	47,76	20,89	16,41	4,47	2,99	2,99	4,47
% total eșantion (N=144)	22,22	9,722	7,63	2,08	1,38	1,38	2,08

În acest eșantion cei care nu consideră oportun să se ceară scuze în mod public sunt în majoritate. Argumentele lor au fost următoarele: scuzele nu vindecă traumele; scuzele publice nu schimbă lucrurile și nu îndreaptă faptele rele; nu este clar la ce ar folosi; scuzele vin prea târziu; sunt prea multe persoane care ar trebui să-și ceară scuze; cerutul scuzelor ar atrage atenția mass-mediei, iar acest lucru nu le este de ajutor victimelor. Totuși, 28,5 din eșantion menționează necesitatea de compensarea morală pentru suferințele provocate (41 de persoane), respectiv 25% indică necesitatea recunoașterii publice a violenței instituționale (36 de persoane) și, în procent mai mic (14%), dreptul la compensare materială (21 de persoane). Există, de asemenea, voci care solicită aducerea agresorilor în fața justiției, iar alții spun că victimele ar trebui întrebate despre ce vor ele să se întâmple și dacă vor să primească scuze.

Secțiunea 4. Asistență victimelor violenței instituționale

Majoritatea respondenților recunosc nevoia de terapie a supraviețuitorilor (134), nevoia de relații sociale de sprijin (112) și nevoia de integrare socială (99). Alții pun accentul pe nevoia de consiliere legală a celor care au fost victime (63), dar și pe nevoia lor de a fi încurajați pentru a recunoaște și a dezvălui violența suferită (55), sau pe nevoia lor de se da crezare relatărilor lor (42). O mare majoritate a respondenților consideră că asistența pentru victime ar trebui finanțată de către administrația publică. Alții cred că banii publici nu ar trebui utilizați în acest scop, iar costurile de a primi suport ar trebui să fie acoperite de însuși supraviețuitorii violențelor (10), iar alți 12 îi numesc pe agresori în acest sens.

Tabelul 22. Nevoile victimelor violențelor instituționale (mai multe răspunsuri posibile)

	Terapie	Relații sociale de sprijin	Compensare morală	Recunoaștere publică a violențelor instituționale	Să li se dea crezare	Recunoașterea curajului de a dezvălui experiențele de violență	Consiliere juridică	Compensare materială	Reintegrare socială	Altele
Frecvențe	134	112	41	36	42	55	63	21	99	6
Procent	93,05	77,77	28,47	25	29,16	38,19	43,75	14,58	68,75	4,16

Tabelul 23. Cine credeți că ar trebui să acopere costurile îngrijirii victimelor?

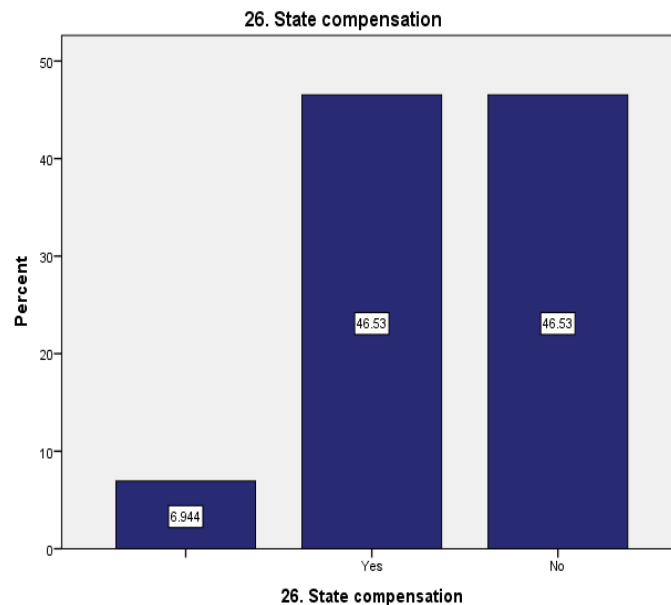
	Administrația publică	Fonduri private	Victimele însăși	Nimeni	Alte surse
Frecvențe	117	44	10	3	21
Procent	81,3	30,6	6,9	2,1	14,6

Tabelul 24. Cine ar trebui să acopere costurile (specificare alte surse)?

Costurile pentru serviciile de recuperare	Frecvențe	Procent N=144
Agresorul	12	8,3
Instituția unde a avut loc violența	3	2,1
Programe finanțate de stat	1	0,7
DGASPC	1	0,7
ONG	4	2,8
Total	21	14,6

Opiniile despre compensațiile care ar putea fi oferite persoanelor care au trecut prin suferințe în copilărie, în perioada îngrijirii lor instituționale se distribuie egal între da și nu. Un aspect interesant este că majoritatea respondenților cu cea mai înaltă calificare (studii de masterat și doctorat) consideră că nu este necesară oferirea vreunei compensații (68,2%) și doar o treime din această categorie a răspuns afirmativ la această întrebare. Se pare că această categorie se identifică mai mult cu grija pentru bugetul de stat, decât cu ideea justiției în favoarea victimelor. Respondenții cu studii superioare de la următorul nivel se distribuie egal între da și nu, iar cei cu studii gimnaziale și postliceale sunt în marea lor majoritate în favoarea compensației (83,3%). Tabelele de asociere arată diferențe semnificative între aceste categorii (unde $H_i^2 = 8,24$ și $p < 0,016$).

Tabelul 25. Compensare din partea statului	Frecvență	Procent
Non-răspuns	10	6,9
Da	67	46,5
Nu	67	46,5
Total	144	100,0

Graficul 4. Compensare din partea statului pentru violența suferită în centrele rezidențiale

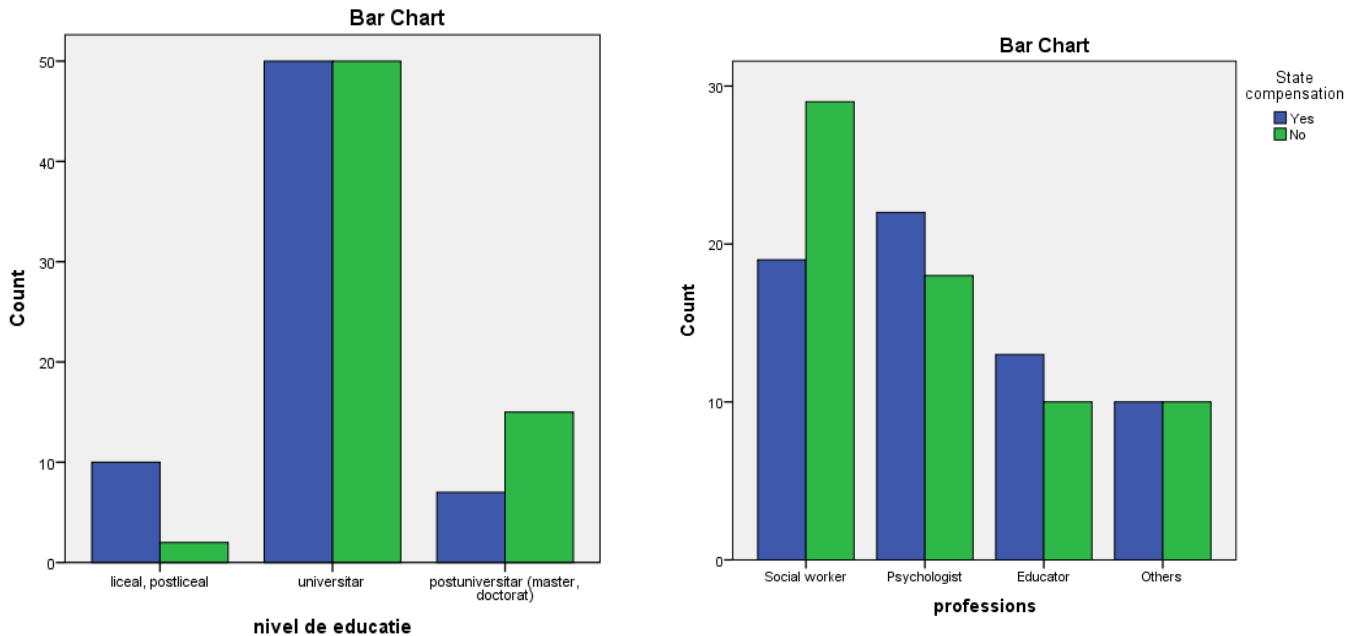
Tabelul 26. Tabel de asociere între nivelul educației și recunoașterea nevoii de compensare a victimelor din partea statului

Nivel educațional	Da	Nu
Liceu, post-liceal	83,3 %	16,7%
Licența univ.	50 %	50%
Masterat, Doctorat	31,8 %	68,2%
Total (frecvență)	67	67

Distribuția opiniilor privind posibilitățile de compensație pentru victimele maltratării în centrele rezidențiale este împărțită egal între cei care sunt de acord și care refuză această opțiune. Este surprinzător că asistenții sociali sunt în proporție de 60,42% împotriva compensației.

Tabelul 27. Percepția profesioniștilor privind necesității compensării din partea

Profesii		Compensare din partea statului				Total
		Da	%	Nu	%	
Profesii	Asistent social	19	39,58	29	60,42	48
	Psiholog	22	55	18	45	40
	Educator	13	56,52	10	43,48	23
	Altele	13	56,52	10	43,48	23
Total		67		67		134

Graficul 5 și 6. Necesitatea compensării în funcție de nivelul de educație și profesii

Secțiunea 5. Prevenirea violenței împotriva copiilor

În secțiunea privind prevenția, scopul nostru a fost de a înțelege acțiunile pe care respondenții le văd oportune și dacă au sesizat schimbări în ultimii 10 ani care ar putea preveni sau crește riscul violenței în sistemul de protecția copilului. Ca activități de tip preventiv, respondenții au preferat formările și atelierelor despre teme privind protecția împotriva violenței și atelierelor prin care se oferă personalului asistență pentru implementarea măsurilor de siguranță (133 și ,respectiv, 92 de răspunsuri), dar au exprimat și nevoia de standarde clare în acest subiect (107 răspunsuri). Datele arată că pentru activitățile preventive respondenții au preferat formările în grup față de formatul individual de supervizare (4 răspunsuri). Aproape o treime din respondenți au menționat necesitatea evaluărilor periodice externe prin audit și acreditare și 42% au menționat evaluarea internă.

Tabelul 28. Programe și activități de prevenire a violenței instituționale

Programe și activități de prevenire a violenței instituționale	Formari/ateliere /traininguri pe teme de protecție	Standarde de calitate care să vizeze siguranța copiilor	Ateliere prin care se oferă personalului asistență pt. implementarea măsurilor de siguranță	Auto-evaluare instituțională	Asistența post-acreditare în menținerea standardelor	Audit și acreditare externă	Supervizare	Altele
Frecvență	133	107	92	61	55	40	4	2
Procent	92,36	74,30	63,88	42,66	38,19	27,77	2,77	1,38

Întrebarea referitoare la cele mai relevante abilități ale personalului pentru prevenirea violenței din instituțiile rezidențiale a pus pe primele locuri răspunsurile care au vizat cunoștințele privind vulnerabilitatea copiilor în fața violenței, conștientizarea factorilor care cresc vulnerabilitatea. Crearea unui mediu de viață sigur, a unor regulamente/standarde instituționale clare, respectiv centrate pe copil și recunoașterea nevoii de monitorizare au atras mai puține răspunsuri afirmative din partea participanților la cercetare.

Tabelul 29. Abilități importante pentru prevenirea violenței împotriva copiilor

	Recunoașterea faptului ca deși unii copii sunt mai vulnerabili decât alții, orice copil poate fi victimă a violenței/abuzului	Conștientizarea factorilor care cresc vulnerabilitatea unui copil față de violență	Înțelegerea faptului că orice persoană poate fi victimă a violenței în copilărie, iar la unii riscul este mai mare decât la alții	Conștientizarea nevoii de a evalua, monitoriza sau chiar restricționa accesul adulților la copii din cadrul organizației, în special cu privire la posibilele atitudini ademenitoare	Crearea unui mediu sigur care limitează prilejul de a expune copiii la violență	Crearea și menținerea unei culturi organizaționale care este centrată pe copil, este transparentă și respectuoasă	Cadru pentru evaluarea continuă a calității vieții copiilor și regulamente clare în situații de violență
Frecvențe	109	108	107	70	102	82	90
Procent	35	36	37	74	42	62	54

Pentru a obține mai multe informații despre felul în care cunoștințele influențează atitudinea personalului care lucrează cu copii din centrele rezidențiale, am prezentat un scenariu de abuz instituțional similar cu un caz prezentat în mass-media, și am întrebat dacă ar raporta cazul, dacă da, de ce ar decide în acest fel, iar dacă nu, care ar fi argumentul.

Ana este o fetiță de 13 ani, care vă spune că frățiorul ei de 7 ani a fost lovit la palmă cu un băț de către un educator din centrul de plasament, pentru că nu a avut grijă de caietul său, care s-a murdărit; știți că educatorul își face griji că învățătorul va da vina pe personalul centrului pentru comportamentul copilului.

Conform datelor, 92,5% dintre persoanele care au răspuns la această întrebare și 86,1% dintre toate persoanele din eșantion au răspuns că ar decide să facă o sesizare privind situația de violență. Ceilalți respondenți susțin că nu ar raporta cazul, în ciuda existenței legii 272, care prevede obligația de raportare din partea unui profesionist care are cunoștință de o astfel de situație. Dintre respondenți, toate categoriile de specialiști au răspuns afirmativ cam în aceeași măsură: asistenții sociali în procent de 90%, psihologii și educatorii în procent de 92%, iar cei în funcție de manager ar raporta cazul în procent și mai mare, de 95%. În privința acestor procente mari, nu există diferențe statistice semnificative între profesii sau poziții îndeplinite în sistemul de protecția copilului. Vechimea în muncă nu influențează statistic procentajul. Problema rămâne cu acei 6,9% care nu ar raporta cazul, dar și cu cei 6,9% care nu au răspuns la întrebare.

Tabelul 30. Raportarea cazului de către respondenți

Dvs. ați raporta cazul?	Frecvență	Procent
Da	124	86,1
Nu	10	6,9
Răspunsuri valide	134	93,1
Non-răspunsuri	10	6,9
Total	144	100,0

Tabelul 31. Raportarea cazului de către respondenți pe categorii de profesii

Profesii	Da	%	Nu	%	Total răspunsuri valide
Asistent social	43	89,58	5	10,42	48
Psiholog, psihopedagog	35	92,10	3	7,9	38
Educator	25	92,59	2	7,41	27
Alte profesii (personal medical, juridic și administrativ)	19	100	0	0	19
Total	122	92,42	10	7,58	132

Tabelul 31. Raportarea cazului de către respondenți pe categorii de vechime în muncă

Raportarea cazului		Da	%	Nu	%	Total răspunsuri valide
Experiența de muncă	Sub 5 de ani	34	91,89	3	8,11	37
	6-10 ani	23	92	2	8	25
	11-15 ani	22	95,65	1	4,35	23
	16-20 ani	20	90,90	2	9,1	22
	Peste 20 de ani	25	92,95	2	7,05	27
Total		124	92,53	10	7,47	134

Analiza calitativă a explicațiilor și motivelor invocate în cazul refuzului raportării situației de violență indică următoarele

- *Răspunsul ar fi și da și nu, fiindcă este simplu să raportezi, însă acest lucru nu va schimba situația.*
- *Mai întâi aș avea o discuție împreună cu învățătorul și educatorul și numai în cazul în care situația nu se schimbă (aș raporta) la școală, cât și în central rezidențial.*
- *Înainte de toate trebuie intervievat copilul pentru a verifica situația relatată, a explica scopul interviului și a-i oferi copilului ajutorul pentru a evita asemenea incidente,*
- *Nu. Mai întâi aș vorbi cu băiatul de 7 ani, și apoi cu educatorul.*
- *Nu. Nu am date suficiente care ar confirma acel abuz fizic.*
- *Mai întâi aș vorbi cu educatorul, apoi am merge împreună la șeful centrului rezidențial pentru a discuta situația.*
- *Mai întâi aș face investigații și dacă se confirmă, aș avea o discuție cu educatorul, dar între timp i-aș oferi consiliere despre metode de control comportamental pozitiv; dacă situația se repetă, aș raporta cazul, pentru că există riscul ca un astfel de comportament să devină o practică.*
- *Aș raporta cazul, dar numai după o verificare temeinică și după ce aflu că e adevărat.*
- *Nu, nu aș raporta, pentru că mi-ar fi frică să nu se răzbune (educatorul) pe copil. Aș încerca să-l învăț pe copil cum să se comporte în centru pentru a nu da de necaz; dacă problema se repetă, cred că aș apela la mass-media. Dacă aș raporta la Protecția Copilului, nu cred că situația s-ar rezolva.*
- *Inițial aș vorbi cu fratele lui Ana, și cu ceilalți implicați personal în situație.*

Explicațiile date arată că respondenții evită raportarea către forurile indicate de legislație și preferă să se ocupe ei de caz, sperând că pot interveni cu succes, fără a implica alte măsuri administrative. Ei speră să rezolve conflictul dintre învățătorul copilului și educatorul din centru, să-l învețe pe acesta din urmă metode non-violente, sau să-i învețe pe copii să aibă un comportament mai bun. În general, nu au încredere în eficacitatea sistemului de protecție, ci preferă să se asigure ei înșiși care este adevărul în situația dată și să rezolve ei situația cu propriile competențe. Nici un respondent nu menționează punctul de vedere al Anei, sora mai mare și nu e preocupat de ceea ce ar putea înțelege Ana din această soluție, sau care ar fi consecințele amânării raportării asupra copiilor.

Explicațiile în cazul răspunsurilor afirmative repetă unele din idei, dar aduc și completări față de cele de la răspunsurile negative:

- *Da (aș raporta), dar nu înainte să verific dacă e adevărat. Mai întâi aș vorbi cu cei implicați (băiatul, educatorul și învățătorul).*
- *Da, deoarece sunt obligată să semnez orice situație de abuz fizic sau emoțional asupra copiilor.*
- *Da, potrivit fișei mele de post am obligația de a raporta managementului centrului orice disfuncționalitate între copii și personal.*
- *Da, pentru că nu pot tolera violența împotriva copiilor.*
- *Dacă nu iau măsuri, acel copil nu va mai avea încredere în mine niciodată să-mi spună ce s-a întâmplat.*
- *Da, pentru că acțiunile educatorilor pot avea consecințe negative asupra comportamentului copilului și atitudinii sale față de învățare.*
- *Da, pentru că asta e violență fizică, și nimic n-o poate justifica.*
- *Aș raporta, pentru a preveni alt act de violență asupra băiatului sau altor beneficiari.*
- *Da, pentru a-mi dovedi responsabilitatea civilă și a dezvolta o comunitate mai sănătoasă.*
- *Da, pentru că vreau să rezolv problema în acest fel.*
- *Da, pentru a evita situații similare în viitor și pentru a a face cunoscute metodele non-violente în munca cu copii din centre.*
- *Da, pentru că sunt responsabil direct pentru îngrijirea și educarea copiilor pe care-i am (în centru).*
- *Da, pentru că nu vreau să încurajez nici o formă a violenței.*
- *Da, asta nu poate fi ignorant, căci nu vreau să pierd încrederea copilului.*
- *Da, Cred că minorul a fost traumatizat cu această ocazie.*
- *Da, așa se cuvine pe baza codului etic, iar eu respect procedurile.*

Majoritatea profesioniștilor care au răspuns afirmativ la întrebările acestei secțiuni își explică răspunsul afirmativ prin respectarea a ceea ce le cere legea, procedurile sau rolul

lor profesional. Lovirea copilului se definește ca abuz fizic, cu posibile consecințe traumatice și ca atare nu poate fi tolerată, iar acțiunea responsabilă presupune intervenție, care include raportarea situațiilor de acest gen sau similare. Ei înțeleg că raportarea are rolul de a preveni agravarea situației copilului și se simt responsabili pentru copii. Unii se gândesc la sora mai mare și consideră că lipsa raportării ar duce la pierderea încrederii ei. În privința instituțiilor la care ar raporta cazul, răspunsurile au oscilat între instituții denumite neclar (de ex. *la cei responsabili*) și răspunsuri corespunzătoare legii: la instituția județeană a Direcției Generale de Asistență Socială și Protecția Copilului (DGASPC); la conducătorul centrului; poliției. Cei mai mulți dintre respondenți ar raporta directorului sau managerului centrului.

Tabel 32. Instituțiile/persoanele care ar fi sesizate de respondenți în cazuri de violență

Care este instituția/persona la care sesizați cazul de violență instituțională? (N=144)	DGASPC	Directorul centrului (coordonator, director)	Poliție	Alte instituții
Non-răspuns	113	43	138	127
Valid	31	101	6	17
%	21,52	70,13	4,16	11.80

Concluzii

Datele arată că majoritatea respondenților (86,1%) știu în ce constă procedura legală de raportare a violenței împotriva copiilor și aprobă aceste proceduri, la fel și nevoia de a recurge la metode de control comportamental non-violent. Mai puțin de jumătate dintre profesioniștii care au răspuns la chestionarul on-line se declară conștienți de violențele din cadrul centrelor rezidențiale de protecția copilului. Sursele lor de informare în această privință nu sunt rapoartele instituționale sau alte date de cercetare, nici conferințele sau atelierile de formare, ci mass-media. Cei care s-au arătat conștienți, au declarat că în 1/3 din cazuri cunoscute au fost implicați direct în diferite posturi și că în 63% s-a întocmit o sesizare oficială către autorități (în rest, în 7,9% nu s-a întocmit o sesizare, iar în 27% respondenții nu cunoșteau dacă s-a întocmit vreo sesizare. Dintre cele 40 de cazuri raportate, 35 au fost raportate către poliție/procuratură, 30 către DGASPC și 20 către directorii centrelor rezidențiale (au fost posibile răspunsuri multiple). Chiar dacă ne-am fi

așteptat ca în modul de descriere a abuzului instituțional și în analiza situațiilor prezentate să existe diferențe statistice semnificative între asistenți sociali, juriști, psihologi și alt personal, datele nu indică profile aparte între specialiști, probabil datorită influenței contextului organizațional. Marea majoritate a specialiștilor chestionați cunosc efectele multiple ale violenței instituționale, dar recunosc în mult mai mică măsură complexitatea nevoilor tinerilor care au copilărit în instituții. Pentru cei chestionați efectele fizice sunt mai puțin luate în considerare decât cele psihologice și sociale, ceea ce poate însemna că cei din eșantion consideră că violențele fizice din centrele rezidențiale nu sunt severe. În răspunsuri predomină (88.9%) ideea că cei care au copilărit în centrele rezidențiale au nevoi speciale, dar răspunsurile nu au complexitate (doar 17 răspunsuri care indică nevoile psihologice, iar nevoile de suport social, de rețea de suport și siguranța, câștigarea încrederii în alții și în servicii sociale au fost menționate doar de 3-4 respondenți).

Mentalitatea dominantă a celor care au constituit eșantionul este să pună sarcina prevenirii violenței pe umerii profesioniștilor. Mai mult, în 15 cazuri respondenții au considerat că însuși copiii ar trebui să vegheze la prevenirea violenței, ceea ce ar putea să însemne pe de o parte ideea de a forma acele atitudini la copii prin care aceștia să nu comită agresiuni și să nu devină victime, dar pe de altă parte ar însemna și transferarea responsabilității la nivelul copiilor înșiși. În general, directorul și DGASPC au fost menționate în măsură mult mai mică decât asistentul social și consilierul, ceea ce poate fi o oglindă a modului în care sunt împărțite azi sarcinile privind prevenirea violenței. Majoritatea celor din eșantion, dar nici juriștii din eșantion nu au acordat o importanță mai mare evaluării, respectiv controlului instituțional, ca instrument de prevenire a violenței. Doar patru dintre cei 15 juriști care au răspuns au considerat că directorii centrelor rezidențiale sunt resurse importante ale prevenirii violenței din instituțiile pe care le conduc; alți 3 au indicat părinții biologici ca având astfel de responsabilități; doar unul singur a considerat că juriștii ar fi resurse importante ale prevenirii violenței.

Asistarea victimelor violenței este considerată ca venind mai mult de la profesioniștii sistemului de protecție, decât de la directorii centrului rezidențial sau de la instituțiile

autorității locale care oferă servicii publice ce. Această situație este de rău augur pentru tinerii care părăsesc sistemul de protecție a copilului, care au nevoie în continuare de servicii pentru traumele suferite în perioada copilăriei, dar și de monitorizarea situației lor în calitate de tineri vulnerabili și dezavantajați atât de către serviciile specializate ale DGASPC-lor, cât și de sprijin din partea serviciilor sociale ale autorităților locale.

Răspunsurile la întrebările privind modalitatea în care ar trebui să se facă dreptate celor care au suferit violențe în copilărie în perioada în care au fost îngrijiți în sistemul de protecție se împart egal între cei care au răspuns afirmativ și negative la întrebarea privind necesitatea oferirii de compensații din partea statului (de două ori 46,5%, plus 7% non-răspunsuri). Printre profesioniști, asistenții sociali optează în cea mai mare măsură împotriva compensației din partea statului (60%), urmați de juriști (46,7%) în timp ce mai mult de jumătate dintre celelalte categorii de profesii implicate optează pentru compensare (55-56%). Surprinzător este de asemenea că răspunsurile în favoarea compensației de către stat sunt mai frecvente la cei cu un nivel de educație mai scăzut, decât la cei cu masterat și doctorat. Se pare că aceștia din urmă se identifică mai mult cu status-quo-ul existent și îi găsesc justificări. În privința scuzelor publice pentru traumele suferite în urma violențelor instituționale și cei împotriva ei, balanța înclină din nou împotriva acestora (54.9% împotriva, 41.7 pentru și 3,4% răspunsuri lipsă). Educatorii și-au exprimat în cea mai mare măsură acordul cu scuzele publice (60% au spus da și 40% nu). Iar la asistenții sociali procentajul este invers (60% au spus nu și 40% da). Liderii (directorii, managerii) și celelalte categorii de personal optează împotriva scuzelor publice în aproximativ același procent ca restul eșantionului (42,5%).

În privința întrebării „cine trebuie să exprime scuze?” cel mai frecvent răspuns a ținut către agresorii individuali și în mult mai mică măsură către angajați (cei care ar fi trebuit să vegheze asupra copiilor). Doar 10% din eșantionul total au considerat că ar trebui să existe o implicare din partea reprezentanților conducerii centrelor rezidențiale, iar numărul celor care consideră că autoritățile responsabile de Protecția Copilului la nivel local sau central ar trebui să ceară scuza publică este și mai scăzut. Legat de acoperirea nevoilor multiple ale victimelor violențelor instituționale, marea majoritate consideră că administrația publică ar

trebuie să acopere resursele pentru asigurarea serviciilor sociale necesare tinerilor care au părăsit sistemul de protecție. Așa cum a rezultat din scenariul de caz, marea majoritate din eșantion cunosc reglementările legale privind obligația raportării violenței și sunt de părere că e nevoie de acțiuni preventive care să formeze atitudinile non-violente ale personalului.

Așadar, nu toți profesioniștii din sistemul de protecție a copilului care au făcut parte din lor s-au declarat conștienți de problematica violenței din centrele de plasament, dar marea majoritate a respondenților cunosc legea care interzice orice formă a violenței împotriva copiilor și optează pentru raportarea situației virtuale din chestionar, dar în practică mai puțin de două treimi au raportat cazul de violență cunoscut de ei. Deși din date rezultă că participanții la cercetare au cunoștințe privind formele de abuz și de neglijare, dar și nevoile complexe ale copiilor expuși violențelor, incluzând aici nevoile de consiliere și sprijin după ieșirea din sistem, remarcăm că la o parte semnificativă a respondenților cunoștințele acestea nu par să acopere importanța aspectelor privind clarificarea și acceptarea răspunderii instituționale pentru situațiile de rele tratamente care au avut loc în cadrul sistemului de Protecție a Copilului, sistem menit să evite violența din viața copiilor. Răspunderea pentru cazurile de violență este văzută din punct de vedere individual, fără referiri la răspunderea sistemului pentru lipsa măsurilor instituționale care să asigure securitatea copiilor. Soluțiile propuse de respondenți indică nevoia de formări care să antreneze în mai mare măsură îmbunătățirea competențelor individuale ale angajaților sistemului de protecție, dar nu abordează suficient nevoia de schimbări la nivelul contextului instituțional și la nivel organizațional.

Recomandări

Din datele obținute rezultă că majoritatea personalului din centrele rezidențiale de protecție a copiilor cunosc situații de violență împotriva copiilor comise de alți copii sau de către profesioniștii angajați, cunosc aspectele legate de legislația împotriva abuzului și neglijării copiilor, dar și consecințele nefaste asupra dezvoltării acestora și totuși nu acționează conform cunoștințelor pe care le au. De aceea, recomandăm:

1. Membrii personalului care lucrează cu copiii din centrele de plasament să beneficieze de formare continuă:

- pe tematica violenței instituționale, nu doar pentru a evita ca ei înșiși să recurgă la metode de pedepsire fizică sau la forme de abuz psihologic, ci pentru a-i capacita să ia atitudine împotriva oricăror forme de violență care are loc în centrele de plasament, fie ea între angajații din centre și copii, fie ea între copiii ocrotiți;
- pe tematica justiției restaurative, ca să înțeleagă importanța pe care o au scuzele față de victime, recunoașterea responsabilității proprii a fiecărui actor din sistem și a necesității compensării victimelor, respectiv a acțiunilor care trebuie asumate pentru evitarea repetării situațiilor care au dus la victimizare;

2. Membrii personalului care lucrează cu copiii din centrele de plasament să beneficieze de supervizare continuă prin care valorile și principiile profesionale să le fie întărite și încurajați să acționeze pe seama lor.

3. Având în vedere consecințele grave psihologice, sociale și economice care apar în urma violenței suferite de copii, recomandăm de asemenea ca autoritățile care au competențe în organizarea și monitorizarea sistemului de protecție a copiilor, membrii personalului care lucrează cu copiii din centrele de plasament:

- să urmărească problematica stopării violenței instituționale ca pe o prioritate, pentru ca astfel de situații să fie dezvăluite și stopate în cât mai mare măsură, iar minorii din centre și tinerii care au părăsit sistemul de protecție să beneficieze de intervențiile recuperatorii și suportul social de care au nevoie, precum și de compensațiile morale și financiare la care au dreptul;
- să urmărească introducerea unor politici/măsuri instituționale menite să prevină și să stopeze situațiile de violență din centrele rezidențiale prin care angajații și minorii ocrotiți să fie clar informați în legătură cu consecințele comiterii unor acte de violență fizică, sexuală sau psihologică în cadrul centrelor de plasament;
- să colaboreze cu cei care au părăsit sistemul rezidențial de protecție a copilului, și cu cercetătorii acestui domeniu, pentru a înțelege nevoile adulților care au suferit violențe instituționale în perioada copilăriei petrecute în centrele de plasament și, pornind de la aceste nevoi, să elaboreze politici sociale care să sprijine victimele.

- să revizuiască cadrul legislativ care se referă la tinerii care părăsesc instituțiile de protecție a copiilor pentru a putea asigura gratuitatea tratamentului, terapiilor și activităților medico-psiho-sociale recuperatorii pentru cei care adulții care au suferit violențe instituționale în perioada copilăriei petrecute în centrele de plasament.
- în privința victimelor, autoritățile competente să se asigure că toți tinerii care sunt în sistemul de protecție a copiilor, cei care au părăsit sau vor părăsi acest sistem își cunosc dreptul de a fi ocrotiți împotriva violenței și să asigure cadrul de servicii medico-psiho-sociale unde tinerii pot beneficia de tratament și terapie
- să ofere informații tinerilor privind cadrul legal existent în vederea compensării morale și materiale a traumelor suferite ca victime ale violențelor instituționale.

În legătură cu justiția restaurativă, se recomandă să se reglementeze următoarele:

- pentru categoriile de infracțiuni săvârșite față de un copil instituționalizat și pentru toate acțiunile copilului având ca obiect acordarea de despăgubiri materiale și morale, termenul de prescripție să curgă de la data la care acesta a părăsit sistemul de protecție, dacă dreptul nu a fost exercitat anterior și să se stabilească anumite plafoane de despăgubiri;
- acțiunile având ca obiect acordarea de despăgubiri materiale și morale promovate de adultul care a părăsit sistemul de protecție să fie scutite de la plata taxei judiciare de timbru;
- pentru soluționarea procedurilor judiciare având obiectele mai sus menționate să existe reguli procedurale speciale, cum ar fi: termenul de formulare a plângerii prealabile pentru punerea în mișcare a acțiunii penale să curgă de la data la care tânărul părăsește sistemul de protecție, dacă plângerea prealabilă nu a fost formulată anterior; să existe o probațiune mai largă și permisivă decât cea de drept comun; termenele de soluționare să fie foarte scurte; să se implice mai mulți experți (psihologi, sociologi etc.);
- pentru soluționarea procedurilor judiciare având obiectele mai sus indicate, în Legea 51/1995 pentru organizarea și exercitarea profesiei de avocat – Republicată, să se reglementeze posibilitatea dreptul) avocatului de a acorda consiliere, asistență și reprezentare juridică pro bono copilului sau adultului în cauză.